

Prof. univ. dr. **NICOLAE ISAR**

**RELAȚIILE STAT-BISERICĂ ÎN ROMÂNIA MODERNĂ
(1821-1914)**

SINTEZĂ ȘI CULEGERE DE TEXTE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ISAR, NICOLAE

**Relații stat-biserică în România (1821-1914):
sinteză și culegere de texte / Nicolae Isar. – București,
Editura Fundației *România de Mâine*, 2007**

280 p.; 20,5cm.

ISBN 978-973-725-698-0

261.7(498)"1821/1914"

© Editura Fundației *România de Mâine*, 2007

Redactor: Octavian CHEȚAN
Tehnoredactor: Marcela OLARU
Coperta: Marilena BĂLAN

Bun de tipar: 21.12.2006; Coli tipar: 17,5
Format: 16/61×86

Editura Fundației *România de Mâine*
Bulevardul Timișoara nr.58, București, Sector 6
Tel./Fax: 021/444.20.91; www.spiruharet.ro
e-mail: contact@edituraromaniademaine.ro

UNIVERSITATEA *SPIRU HARET*

FACULTATEA DE ISTORIE

Prof. univ. dr. **NICOLAE ISAR**

**RELAȚIILE STAT-BISERICĂ
ÎN ROMÂNIA MODERNĂ
(1821-1914)**

SINTEZĂ ȘI CULEGERE DE TEXTE

EDITURA FUNDAȚIEI *ROMÂNIA DE MÂINE*
București, 2007

CUPRINS

PARTEA I

SINTEZĂ

I. INTRODUCERE	11
1. Privire asupra evoluției relațiilor Stat-Biserică în timpul Evului Mediu	11
2. Biserica Ortodoxă Română sub impactul regimului domniilor fanariote ..	14
3. Rolul Bisericii Ortodoxe Române în „Epoca Luminilor” (sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea)	16
II. ORGANIZAREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN LUMINA REGULAMENTELOR ORGANICE ȘI EVOLUȚIA RELAȚIILOR STAT-BISERICĂ SUB REGIMUL REGULAMENTAR (PÂNĂ LA 1848)	19
1. Organizarea Bisericii Ortodoxe Române în lumina Regulamentelor Organice	19
2. Raporturile Stat-Biserică sub domniile regulamentare	22
III. PROBLEMATICA ORGANIZĂRII BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ȘI DEFINIREA RAPORTURILOR STAT-BISERICĂ ÎN EPOCA UNIRII	24
1. Problemele Bisericii Ortodoxe Române în dezbaterile Divanului ad-hoc	24
2. Biserica Ortodoxă Română și reformele domnitorului Al. I. Cuza	27
IV. MODIFICAREA LEGISLAȚIEI BISERICEȘTI LA ÎNCEPUTUL DOMNIEI LUI CAROL I. ELABORAREA ȘI ÎNSEMNĂTATEA LEGII DIN 1872	32
V. PROBLEMELE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DUPĂ RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ	36
1. Problema recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române	36
2. Elaborarea legii clerului din 1893 și însemnătatea sa	38

VI. REFORMELE LUI SPIRU HARET ÎN DOMENIUL ORGANIZĂRII BISERICII ORTODOXE ROMÂNE – ETAPĂ SEMNIFICATIVĂ ÎN DEFINIREA RELAȚIILOR STAT-BISERICĂ (1902-1910)	44
VII. BISERICA ȘI SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ. SCURTĂ PRIVIRE	48
1. Considerații privind implicarea Bisericii Ortodoxe Române în mișcarea de renaștere națională din epoca modernă	48
2. Biserica la românii din afara granițelor statului național. Scurtă privire	50
3. Perspectivele organizării Bisericii Ortodoxe Române și evoluției raporturilor Stat-Biserică după realizarea Marii Uniri	55
<i>Bibliografie selectivă</i>	57

PARTEA A II-A

CULEGERE DE TEXTE

I. ORGANIZAREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN LUMINA REGULAMENTELOR ORGANICE	61
1. Extras din Regulamentul Organic al Țării Românești privind organizarea Bisericii Ortodoxe Române	61
2. Extras din Regulamentul Organic al Moldovei privind organizarea Bisericii	64
II. PROBLEMELE BISERICII ORTODOXE ÎN DEZBATERILE DIVANULUI AD-HOC AL MOLDOVEI (1857)	67
1. Proiectul de rezoluție al Divanului ad-hoc al Moldovei privind definirea caracterului religiei ortodoxe (25 octombrie 1857)	67
2. M. Kogălniceanu, Discurs cu privire la libertatea cultelor rostit în ședința Divanului ad-hoc al Moldovei din 25 octombrie 1857	68
3. Proiectul Comisiei desemnată de Divanul ad-hoc al Moldovei privind „înființarea unei autorități sinodale centrale” (4 nov. 1857) ...	73
4. Cuvântul arhimandritului Melchisedec în sprijinul înființării Sinodului (4 nov. 1857)	75
5. Cuvântul lui Mihail Kogălniceanu pe marginea proiectului de înființare a Sinodului (4 nov. 1857)	77
6. Rezoluția finală a Divanului ad-hoc al Moldovei privind înființarea „autorității sinodale centrale” (4 nov. 1857)	78

7. Proiect de organizare a Bisericii supus dezbaterilor Divanului ad-hoc al Moldovei în ședința din 20 decembrie 1857	80
8. Cuvântul arhimandritului Melchisedec pe marginea proiectului de organizare a Bisericii.....	82
9. M. Kogălniceanu, Discurs în Divanul ad-hoc al Moldovei pe marginea organizării Bisericii (20 decembrie 1857)	85
10. Rezoluția finală a Divanului ad-hoc al Moldovei privind organizarea Bisericii Ortodoxe Române (20 decembrie 1857)	96
III. REFORMELE DOMNITORULUI AL. I. CUZA PRIVITOARE LA BISERICĂ	99
1. Lege pentru secularizarea averilor mănăstirești (17 decembrie 1863)	99
2. Lege pentru înmormântări (27 martie 1864)	100
3. Decretul organic din 30 noiembrie 1864 privind organizarea clerului monahal (legea călugăriei)	101
4. Decretul organic privind înființarea Sinodului General al Bisericii Ortodoxe Române (4 decembrie 1864)	102
5. Regulamentul pentru alegerea membrilor Sinodului General al Bisericii Române (6 decembrie 1864)	106
6. Lege pentru numirea de mitropoliți și episcopi eparhioți în România	109
7. Extras din Codul penal privind infracțiunile comise de „fetele bisericești” (1865)	109
IV. LEGISLAȚIA DE ORGANIZARE A BISERICII DE LA INCEPUTUL DOMNIEI LUI CAROL I.....	111
1. Extras din Constituția de la 1866 privind libertatea religiei și organizarea Bisericii	111
2. Lege pentru alegerea mitropoliților și episcopilor eparhioți și pentru constituirea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (14 decembrie 1872)	112
3. Regulamentul interior al St. Sinod al Bisericii autocefale ortodoxe române (1873)	116
4. Regulament pentru disciplina bisericească (7 iunie 1873)	121
5. Regulament pentru disciplina monahală (7 iunie 1873)	132
6. Regulament de procedură în materii de judecată bisericească (7 iunie 1873)	148
7. Regulament pentru atribuțiunile de precădere ale mitropolitului primat al României (decembrie 1873)	154
8. Regulament pentru mijloacele de întreținere a clerului pe la bisericile întreținute de comunele urbane și rurale (mai 1874)	155
9. Regulament pentru sărbătorile ce trebuie a ține creștinii ortodocși în curgerea anului (3 iulie 1874)	159

V. PROBLEMELE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DUPĂ RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ	162
1. Recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române	162
1.1. Mesajul regal pentru deschiderea Sfântului Sinod din primăvara anului 1885	162
1.2. Scrisoarea ministrului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către Sanctitatea sa Patriarhul Ecumenic, Ioachim IV	163
1.3. Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat al României, D. Callinic, către Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic, Ioachim IV	164
1.4. Scrisoarea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic, Ioachim IV, către Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice	166
1.5. Scrisoarea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic, Ioachim IV, către Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Primat al României, D. Callinic	167
1.6. Tomosul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române	168
2. Un moment important al reglementării stării materiale a clerului și a raporturilor Stat-Biserică: legea lui Take Ionescu din 1893	171
VI. REFORMELE LUI SPIRU HARET ÎN DOMENIUL ORGANIZĂRII BISERICII (1902-1910)	191
1. Extras din Regulamentul pentru punerea în aplicare a legii de înființare a Casei Sfintei Biserici (1902)	191
2. Expunere de motive la proiectul de lege pentru modificarea mai multor articole din legea pentru alegerea Mitropoliților și Episcopilor eparhioți și pentru constituirea Sfântului Sinod (1909)	197
3. Prima intervenție a lui Spiru Haret, la Senat, la dezbaterile legii din 1909	200
4. A doua intervenție a lui Spiru Haret la dezbaterile Senatului (martie 1909)	207
5. Extras din Discursul lui N. Iorga ținut în Adunarea Deputaților cu prilejul dezbaterii reformei lui Spiru Haret (martie 1909)	223
6. Răspunsul lui Spiru Haret la discursul lui N. Iorga din Camera Deputaților (martie 1909)	234
7. Lege pentru modificarea legii relativă la alegerea Mitropoliților și Episcopilor, a constituirii Sfântului Sinod și pentru înființarea Consistoriului superior bisericesc, din 3 aprilie 1909	242
8. Regulament pentru alegerea membrilor Consistoriului superior bisericesc, din 3 iunie 1909	249
9. Decizia lui Spiru Haret privind conlucrarea preoților cu învățătorii (martie 1910)	260
10. Regulament pentru Conferințele pastorale ale preoților și diaconilor din România (mai 1910)	261
VII. LISTE CU DEMNITARI AI STATULUI ȘI ÎNALȚI IERARHI AI BISERICII	269
<i>MIC GLOSAR</i>	<i>275</i>

